

helpende handen en autisme Nieuwsbrief

november 2024 – nr. 3 - jaargang 6

SCRIBENT DAGBOEK

Een goede oefening voor dominees

*Ds. A.J.T. Ruis, christelijk gereformeerd predikant te Katwijk aan Zee, werkte mee aan het dagboek **Altijd genoeg**, over het leven en de brieven van Paulus. Hij vertelt waarom hij heeft geschreven en wat hij ervan vond.*

“Toen mij gevraagd werd om mee te werken aan het dagboek, heb ik daar onmiddellijk ja op gezegd. Omdat ik denk dat er voor kinderen of jongeren met autisme heel wat extra hindernissen kunnen zijn bij het lezen van en luisteren naar de Bijbel, die op eenvoudige manier kunnen worden weggenomen. Wat natuurlijk blijft staan, is dat zij net als iedereen het licht van Gods Geest en Gods bekerende werk in hun hart en leven nodig hebben. Maar

Jonge leeftijd

De eerdere dagboeken die Helpende Handen uitgaf samen met uitgeverij Den Hertog, waren voor kinderen in een oudere leeftijdscategorie. Ds. Ruis vindt het een goed idee dat moeilijke Bijbelse begrippen ook voor jonge lezers al worden uitgelegd. “Ze horen die begrippen in de kerk en thuis. Maar die begrippen en woorden kunnen ook helemaal verkeerd opgevat worden en een eigen leven gaan leiden in hun gedachten. Dus vroeg beginnen met uitleggen is denk ik goed.”

Kernachtig schrijven

Ds. Ruis vond het schrijven van de dagboekstukjes niet eenvoudig. “Eigenlijk had ik dat ook wel verwacht. Want je hebt maar een beperkt aantal woorden tot je beschikking. En in zo’n klein stukje moet je dan twee dingen doen. Enerzijds de Bijbeltekst eerlijk en zorgvuldig uitleggen. Het is natuurlijk niet de bedoeling om maar wat mooie dingen die op zich waar zijn, om de tekst heen te schrijven, zonder dat de Bijbeltekst zelf wordt uitgelegd. Anderzijds moet je ook de lijn doortrekken naar de jonge lezers. Het mooie is, dat je als scribent als het ware gedwongen wordt om zo duidelijk mogelijk en zo kernachtig mogelijk te schrijven. Dat is een goede oefening voor dominees.”

“Onnodige hindernissen moeten we wel proberen zo veel mogelijk weg te nemen”

In dit nummer

Op donderdagavond 14 november 2024 werd het dagboek **Altijd genoeg** gepresenteerd. Het is een Bijbels dagboek voor kinderen die van duidelijkheid houden. Daarom is het ook geschikt voor kinderen met autisme. Het is geschreven voor kinderen van 9 tot en met 12 jaar.

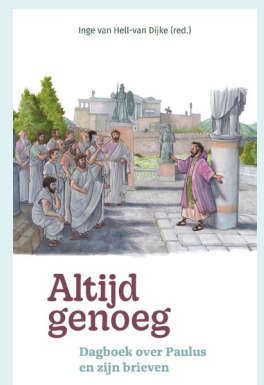
Deze nieuwsbrief staat in het teken van de uitgave van dit dagboek. U leest in het artikel met één van de scribenten waarom het meewerken aan zo’n dagboek een goede oefening is voor dominees. Een meisje met autisme heeft samen met haar moeder de dagboekstukjes meegelezen en van feedback voorzien. U leest over hun ervaringen. Daarnaast bieden redactieleden Mettie de Braal en Sharon Heger u achtergrondinformatie bij het thema ‘geloven’ voor jonge kinderen met autisme.

Voor een oudere leeftijdscategorie brengen we de Bijbellesgroepen bij u onder de aandacht. Op drie plaatsen in het land worden deze gehouden voor jongeren vanaf 16 jaar met autisme.

Neemt u ook even de agenda door aan het eind van deze nieuwsbrief. Mogelijk is één van de aangekondigde bijeenkomsten ook iets voor u.

Medewerkers van Helpende Handen denken graag mee bij de vragen die er kunnen zijn.

Wil je weten wat wij voor je kunnen betekenen? Kijk dan op www.helpendehanden.nl/autisme voor een uitgebreid overzicht van onze dienstverlening of neem contact op met Helpende Handen.

SCRIBENT DAGBOEK

Maatwerk

Zoals alle kinderen, zijn ook alle kinderen met autisme uniek. Ds. Ruis benadrukt dat als het gaat over hoe ambtsdragers rekening kunnen houden met kinderen en jongeren met autisme. “We spreken niet voor niets over een autistisch spectrum: geen situatie of jongere is hetzelfde. Laten ambtsdragers zich enerzijds een klein beetje verdiepen in wat autisme nu precies is in relatie tot het geloof. ‘In goede handen’ van Bart-Jan Noorlander zou ik in dat verband zeker willen aanbevelen. Verder is het ook wel echt maatwerk. Zelf heb ik een catechisant met autisme wel eens ‘Waarom God Mens werd’ van Anselmus laten lezen. Maar dat is niet iets wat ik bij iedere jongere (met autisme) zou doen. Ik denk dat beknopte vragenboekjes met korte vragen en antwoorden, zoals de Huiscatechisatie van Ridderus en het boekje van Hellenbroek, in sommige gevallen ook heel nuttig kunnen zijn.”

God ziet het

Autisme zorgt soms voor beperkingen, maar kan in bepaalde opzichten ook een kracht zijn. Het hoort bij het unieke

van een persoon. Maar het kan ook zorgen voor heel veel verdriet en onbegrip. Zowel bij kinderen en jongeren met autisme zelf, als ook bij degenen die om hen heen staan. Dan kan het een troost zijn dat de God van Psalm 10 nog leeft: Gij ziet het immers, want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Uw hand geve’.

Tekst: Inge van Hell

MEELEZERS DAGBOEK

Fijn dat er iedere dag een zin staat die het kind kan bidden

Nanny Klein is moeder van Emma (14 jaar). Emma heeft autisme. Nanny en Emma hebben samen een bijdrage geleverd aan het dagboek Altijd genoeg, over Paulus en zijn brieven, door als meelezer feedback te geven op de dagboekstukjes. Ze vertellen waarom ze dit gedaan hebben en wat ze ervan vonden.

Nanny las een bericht over het nieuwe dagboek en besloot zich aan te melden als meelezer. “De reden waarom ik me aangemeld heb om mee te lezen, is dat onze dochter Emma autisme heeft en dat het best moeilijk is om een dagboek te vinden dat aansluit bij kinderen met autisme. Het is belangrijk dat zo’n dagboek begrijpelijk en overzichtelijk is, zodat het haar helpt om Gods Woord beter te begrijpen.”

Bij het meelesen hebben Nanny en Emma op een mooie manier met elkaar samengewerkt. “We hebben de dagboekstukjes eerst los van elkaar gelezen en schreven dan op wat fijn was aan de stukjes maar ook wat onduidelijk was. Soms zagen we een woord of een zin die letterlijk opgevat kan worden. Daarna

keken we samen wat eventueel verbeterpunten zouden zijn om het zo goed mogelijk te begrijpen. We hopen dat het dagboek Altijd genoeg een zegen mag zijn voor onze kinderen.”

Nanny merkt dat veel kinderen met autisme soms moeilijk woorden kunnen vinden om te bidden. “Daarom is het fijn dat er in het dagboek iedere dag

een zin bijstaat die het kind kan bidden. Het kan voor een kind ook helpen om bekende gebeden te gebruiken, bijvoorbeeld ‘ik ga slapen, ik ben moe’ of het ‘Onze Vader’. Ik denk dat het ook goed is om op vaste tijden met de kinderen te bidden.”

Aan andere ouders raadt Nanny aan om zo concreet mogelijk met hun kind te bidden. “Bid niet in het algemeen voor zieke mensen of mensen die het moeilijk hebben, maar noem de persoon bij naam, zodat het concreet wordt. En laten we niet vergeten onze kinderen ook dagelijks op te dragen aan de Heere. Hij weet van deze dingen af en geeft ons moed en kracht. Werpt al u

“Laten we niet vergeten onze kinderen dagelijks op te dragen aan de Heere”

De persoon op deze foto is niet gelinkt aan het artikel.

bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u (1 Petrus 5:7).”

Nanny hoopt dat ambtsdragers en leerkrachten zich verdiepen in wat kinderen met autisme nodig hebben. “Geef ze structuur en uitleg, toon begrip. Uit eigen ervaring weet ik dat het fijn is als de dominee de preek begint met een voorbeeld voor de kinderen. Dat is een leidraad voor de preek. De kinderen kunnen het voorbeeld goed onthouden en als ouders kunnen we er thuis naar vragen: ‘Weet je het voorbeeld nog dat de dominee vertelde?’ Dat geeft dan ook weer gespreksstof over de preek.”

Tekst: Inge van Hell

REDACTIE DAGBOEK

Geloof en jonge kinderen met autisme

In de kerk proberen predikanten tijdens de preek de kinderen aan te spreken. Er is veel materiaal beschikbaar om de godsdienstige vorming handen en voeten te kunnen geven. Ouders en andere opvoeders kunnen in boeken en op websites handreikingen lezen hoe ze er thuis, op school en de club mee aan de slag kunnen gaan. Jaarlijks verschijnen er dagboeken voor elke leeftijdscategorie. Waarom nu dan ook nog een dagboek specifiek voor kinderen met autisme?

Als scribenten en redacteuren leerden we veel van de reacties van meelezende ouders op de dagboekstukjes. Hun concrete voorbeelden van hoe lastig het voor hun kind is om de Bijbelse boodschap* te begrijpen, gaven handvatten om de tekst van de dagboekstukjes nog eenduidiger weer te geven. Om er zo voor te zorgen dat de kinderen blijven lezen en niet na drie zinnen afhaken. Dat geldt ook voor het luisteren naar Bijbelverhalen.

Concreet en zichtbaar

Kinderen met autisme luisteren vaak graag naar verhalen. De kans dat ze afhaken met luisteren, is groter als het verhaal grote denkstappen bevat, er veel vergelijkingen worden gebruikt of als er met beeldspraak wordt verteld. Kinderen met autisme hebben daarnaast moeite om de overgang te maken van de ene situatie naar de andere situatie. Dat speelt in Bijbelse verhalen een

nog grotere rol. De culturele context en de tijd waarin de Bijbelse verhalen zich afspelen, is heel anders dan de situatie waarin het kind zelf opgroeit. Het is daardoor voor het kind moeilijk om de Bijbelse boodschap* te vertalen naar een les voor het dagelijkse leven. De Bijbelse verhalen gaan over de Heere. De onzichtbaarheid van de Heere maakt het geloof abstract. Abstract en onzichtbaar, terwijl onze kinderen met autisme het zo graag concreet en zichtbaar willen hebben. Ze denken, lezen en luisteren letterlijk*.

Eenvoudig

Bijbelse verhalen met kleine denkstappen en een duidelijk omschreven

les voor het dagelijks leven, kunnen kinderen met autisme helpen om de verhalen meer een plaats te geven in hun eigen leven. Zo concreet mogelijk, is hierbij een sleutelzin. Ondersteuning door middel van mooie platen of pictogrammen, kan helpend zijn voor het kind om zich meer een beeld te vormen bij het verhaal.

Bij de uitleg van de Bijbelse geloofsbegrippen is het goed om ons te realiseren dat eenvoud in de uitleg belangrijk is. Als de uitleg stap voor stap wordt opgebouwd, is deze uitleg beter te volgen door een kind met autisme. Neem als voorbeeld het begrip ‘genade’. “God vergeeft de zonden uit genade, omdat de Heere Jezus voor de zonden aan het kruis gestorven is. Daar hoeft jij niets meer voor te doen. Vergeving krijg je gratis, voor niets.”

Eigenlijk heeft elk kind baat bij deze stapsgewijze uitleg. Eenvoudig betekent overigens niet kinderlijk, kinderachtig of simplistisch. Eenvoud

“Onze kinderen met autisme denken, lezen en luisteren letterlijk”

in het spreken over de Heere, kan het abstracte van iemand die niet te zien is, concreter maken. Een vraag zoals: 'Hoe **merk** je dat de Heere jou vandaag geholpen heeft?' in plaats van 'Hoe **zie** je dat?' kan het kind ook helpen om een duidelijker beeld te krijgen van Wie de Heere voor een mens wil zijn.

Hulpmiddelen

Elk kind ontwikkelt zich anders. Zo ontwikkelt ook elk kind met autisme zich anders. Het is belangrijk om aan te sluiten bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind. Soms blijft de ontwikkelingsleeftijd achter bij de kalenderleeftijd. Stem de eenvoud van de uitleg af op het ontwikkelingsniveau. Daarnaast is het belangrijk om als opvoeder steeds alert te zijn op de concrete Bijbelse boodschap die je meegeeft, vanuit het verhaal of de gelezen dagboekstukjes. Probeer daarnaast als ouders een duidelijke structuur aan te houden bij het Bijbellezen: Wat betekent het? Wat kun je ervan leren?

Hulpmiddelen kunnen (dag)boekjes zijn gericht op kinderen (met autisme), pictogrammen om Bijbelse begrippen uit te leggen of het uitlegmateriaal van Bijbelsopvoeden.nl. Ook in de kerk kan een blad met pictogrammen zorgen voor overzicht en duidelijkheid. Dat zorgt voor rust tijdens de kerkdienst.

Op www.helpendehanden.nl/autis-meengeloven staan voorbeelden van pictogrammen en kerkboekjes die gebruikt kunnen worden. Ook staan hier meer uitgaven over autisme en geloven.

"Probeer als ouders een duidelijke structuur aan te houden bij het Bijbellezen"

Verwerking van Bijbelverhaal of preek

Veel jonge kinderen genieten van het maken van een kleurplaat over een Bijbels onderwerp. Ook het op laten schrijven van het Bijbelvers waarover in de kerk gepreikt of gelezen is, kan helpen om het Bijbelvers te memoriseren en daardoor de kern van de preek beter te onthouden. Het is wel van belang om bij het overschrijven of verwerken van de Bijbeltekst na te vragen aan het kind of de drie kernvragen duidelijk zijn.

*Letterlijk lezen en luisteren

Een jongere vertelde eens aan een hulpverlener: 'Toen ik het moeilijk had, zei de meester tegen me dat ik in mijn Bijbel maar eens "Ik zal raad geven" moest lezen. Hij zei ook dat die tekst betekent: "De Heere zal je raad geven, Hij wil helpen als je daarom vraagt." Nu denk ik steeds als het moeilijk is, het stáát er toch: De Heere kan en wil mij raad geven.'

Het woord 'boodschap' kan een andere associatie oproepen dan we hier bedoelen. Een boodschap haal je immers in de supermarkt.

Bidden om een nieuw hart roept vragen op: 'Moet ik dan geopereerd worden om een nieuw hart te krijgen?'

De Bijbel met uitleg kan voor het kind een handvat zijn om hier zelf in mee te denken. De rol van de ouder is hierbij wel om met het kind mee te denken en de uitleg in stapjes aan te bieden: Kijk eens bij de uitleg. Wat staat er? Met welk stukje van de tekst heeft dit denk je te maken?

Kinderen met autisme zijn ons vaak ten voorbeeld in het letterlijk nemen van de Bijbelteksten. Regelmatig zeggen ze: Het staat toch zo in de Bijbel? Als onze kinderen met autisme Gods Woord mogen zien als een vaste basis, dan geeft dat moed in de soms ingewikkelde en weerbarstige praktijk van de opvoeding.

Tekst: Mettie de Braal-Prins en Sharon Heger-Bijnagte

ACTIVITEITEN

7 december 2024

Op zaterdagmorgen 7 december 2024 wordt in Woerden een jongerendag gehouden voor jongeren van 16 tot en met 25 jaar met een vorm van autisme en een (boven)gemiddelde intelligentie. Het thema voor deze jongerendag is Autisme en autorijden.

Meer informatie.

8 maart 2025 (afwijkende datum!)

Op zaterdagmorgen 8 maart 2025 wordt in Woerden een jongerendag gehouden voor jongeren van 16 tot en met 25 jaar met een vorm van autisme en een (boven)gemiddelde intelligentie. Het thema voor deze jongerendag is Autisme en een relatie.

Vooraankondigingen

De contactgroep **Gedragsproblemen** organiseert in het voorjaar van 2025 drie regionale ouderbijeenkomsten over brussen; ook brussen van 16 jaar en ouder zijn van harte welkom.

De contactgroep **Autisme in relatie** organiseert in het voorjaar de landelijke ontmoetingsdag voor vrouwen van mannen met autisme.

Houd voor meer informatie onze website in de gaten. Als u al staat geregistreerd voor de betreffende contactgroep, ontvangt u automatisch een uitnodiging. Bent u nog geen lid van de betreffende contactgroep, maar wilt u wel een uitnodiging ontvangen, geef dan uw e-mailadres door via bijeenkomsten@helpendehanden.nl.

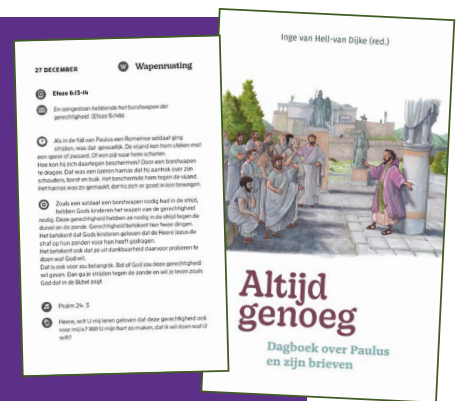
Altijd genoeg, dagboek over Paulus en zijn brieven

Ieder dagboekstukje in het nieuwe dagboek heeft een vaste structuur. Moeilijke woorden en beeldspraak worden duidelijk uitgelegd.

Het te lezen Bijbelgedeelte is kort. Op iedere pagina wordt een Psalm of gezang genoemd. Ook staat er een voorbeeld om te bidden.

Benieuwd geworden naar het nieuwe dagboek *Altijd genoeg*?

Lees meer en bestel op www.helpendehanden.nl/altijdgenoeg

WIJ STAAN NAAST JE

“Piekeren over het niet begrijpen van de Bijbel is soms niet te stoppen. Dat maakt me zo moe en verdrietig.”

- een deelnemer van een **Bijbellesgroep**

Meer weten?
Scan de QR-code.

Heb je ook vragen over wat je leest in de Bijbel? Vragen over wat er nu eigenlijk staat. Maar ook hoe je dit nu kunt toepassen op jezelf. Voel jij dat je autisme je daarbij belemmert? Dan kan het meedoen met een Bijbellesgroep helpend voor je zijn.

In drie plaatsen is een Bijbellesgroep waar een ouderling met een groepje jongeren met autisme de Bijbel leest. Bij dat stukje uit de Bijbel wordt nagedacht over wat het betekent. We zoeken naar de betekenis van de tekst. Waardevol dat de kantekening of Bijbel met uitleg daarbij helpt. Maar we denken en zoeken nog verder. Wat zeggen deze woorden over God Zelf en over Jezus Christus? Er is ook ruimte voor je eigen vragen. Zeker voor die grote vraag: ‘Wat betekent dit nu voor mij?’ Vaak zijn we verwonderd over de boodschap in dat stukje van de Bijbel. Ook jij bent hartelijk welkom!

Helpende Handen
Houttuinlaan 7
0348 48 99 70

info@helpendehanden.nl
www.helpendehanden.nl
www.reformatorischzorgloket.nl

Colofon

Deze nieuwsbrief verschijnt drie keer per jaar en wordt verspreid onder de mensen die bij Helpende Handen geregistreerd staan als belangstellenden voor onze activiteiten en publicaties over autisme.

Voor alle toekomstige data in deze nieuwsbrief geldt: Deo volente.

Redactie: Inge van Hell-van Dijke en Bart-Jan Noorlander
Eindredactie: Bart van der Meijden

AUTISME IN DE KERKELIJKE GEMEENTE

Als u autisme ook in uw eigen gemeente op de agenda wilt zetten, neem dan contact op met Bart-Jan Noorlander (bj.noorlander@helpendehanden.nl) of Inge van Hell (w.vanhell@helpendehanden.nl). Zij kunnen met u overleggen over de mogelijkheden voor een gemeenteavond of een bijeenkomst met ouders of ambtsdragers.